

מוגנות והמסתעף 16 – הילד לא משתף!

מאת: יהושע ברמן.

להצטרף לרשימת התפוצה יש לשלוח מייל לכתובת: RBSA613@GMAIL.COM

"אסור להאשים את ההורים!"

זו תגובה שקיבלתי מאת אחד מחברי הקבוצה לניוזלטר הקודם בו טענתי שמאוד ייתכן כי התייחסות של ביטול כלפי רגשות לא נעימים של ילדים מהווה אחת מן הגורמים העיקריים לתופעת אי-שיתוף מקרי פגיעות מצד הרבה מאוד ילדים.

אני אגיד בפה מלא: המגיב צודק! אכן, אסור להאשים את ציבור ההורים, וטרם אגש לנימוקו של המגיב, חשוב לי לכתוב נימוק נוסף משלי.

רוב המוחלט של ההורים אוהבים את הילדים שלהם באהבה עזה כמוות ומשתדלים במסירות גדולה ועקבית כדי לדאוג לטובתם, שלומם וגידולם הבריא – הן מבחינה פיזית והן מבחינה רוחנית – של ילדיהם. עם זאת, אין אדם מושלם בעולם הזה. כל הורה נולד וגדל עם ארגז כלים ייחודי. כל אחד והכישרונות הייחודיים שלו, וכל אחד והחסרונות הייחודיים שלו. לכן, זה באמת לא הוגן להאשים הורה שמשדל ומתאמץ כל כך הרבה עבור ילדיו, מתוך כנות ומסירות, רק בגלל שאולי קשה לו בתחומים מסוימים.

העובדה הזו אינה סותרת, על כל פנים מהמבט שלי, את יסוד לקיחת האחריות. לקיחת אחריות אינה בהכרח אומרת "אני אשם", אלא בעיקר היא אומרת שככל שניתן "עלי לתקן". יש הרבה הורים שקשה להם, מסיבות כאלה ואחרות, להביע הכלה ואמפתיה. בהחלט ייתכן וההורה אינו אשם בכלל בכך שעד היום הוא לא התייחס בצורה המיטבית להבעת רגשות לא נעימים מצד ילדיו. אבל זה אינו אומר שאין לו אפשרות לתקן. זה לא אומר שהוא אינו יכול ללמוד, להתאמן ולהשתפר.

זה לא עניין של הטלת אשמה. ממש לא. אלא זה עניין שלי: בוא נראה מה אולי ניתן לשפר.

טוב, זה מה שאני רציתי להגיד בקשר לביקורת המגיב. עכשיו, בוא ניגש לנימוק שלו.

יש הרבה הורים, כך טוען המגיב, שלמרות שהם מתנהגים ומתייחסים בהכלה מלאה, באמפתיה כנה ותמיד נותנים מקום להבעת כל קשת עולם הרגשות – על כל צבעיה וצליליה – והם גם תמיד מאמינים לילדיהם, בכל זאת ייתכן והילדים לא ישתפו מקרה של פגיעה מינית או אירוע לא נעים אחר.

למה?

יש ילדים שהם מופנמים מטבעם. גם את הדברים המשמחים הם לעיתים קרובות לא משתפים. בנוסף, יש ילדים שהם מאוד עצמאיים. הם מרגישים "נעלים". הילדים העצמאיים האלה נוטים לנקוט בדרך של "אני חייב להסתדר לבד".

זה יכול להיות מאוד מתסכל עבור הורים. "למען השם!", הורה עלול לחשוב, "הילד הוא ילד וצריך עזרה, הדרכה והכוונה. אבל איך אני יכול לעזור לו אם אני בכלל לא מודע למה שקורה אצלו בפנים?!"

איך ניתן לגרום לילד לשתף?!

כך שאל המגיב, והשאלה הזאת, לדעתי, מאוד חשובה. שאלה מצוינת.

אמנם השאלה הזאת כבר גולשת לאזורים שהם פחות המומחיות הספציפית שלי, אבל ברצוני לשתף את מה שנראה לי על פי הידע שיש לי.

נראה לי כי אחד מיסודות ההכלה החשובים ביותר הוא כבוד.

הרי, למה שהורה יהיה מוכן ואף רוצה לשמוע דברים לא נעימים של הילד? אחרי הכול, הרי זה לא נעים! מי רוצה שפתאום יכניסו לו אי נעימות בחיים? "עזוב אותי! אל תהרוס לי את היום..." לא נכון? ברור שזה נכון. למי שרוצה לחיות חיים שהם נטו "אני לעצמי".

מי שרוצה לחיות בצורה של "אני ואפסי עוד" אכן אינו מעוניין שמישהו יבוא ויהרוס לו את נעימות נועם הרגע.

אבל מי שאיכפת לו מאנשים אחרים מוכן ואף רוצה לשמוע אותם. אדם שחי בצורה של "כשאני לעצמי מה אני", הוא רואה את הזולת. מחשיב אותו. רואה אותו כצלם אלוקים ראוי לכבוד. לכן, אם כעת עובר על אותו צלם אלוקים ראוי לכבוד דברים לא נעימים, הוא מוכן ואף רוצה לשמוע. להכיל. להשתתף. להיות נושא בעול עם חברו.

הורה שמוכן ואף רוצה לשמוע את כל מה שיש לילדיו לומר ולספר, זה אומר שלא רק שהוא אוהב אותם, אלא הוא רואה אותם כאנשים ראויים לכבוד. אנשים שכבוד עצמי הוא חלק בלתי נפרד מעצם מהותם. יש כאן התייחסות אמיתית של כבוד.

הורה אינו חייב לקום כשהילד נכנס לחדר. הורה אינו צריך להיזהר לא לשבת במקומו של הילד. הפוך. זה הילד שעליו מוטלת מצוות כיבוד ומורא אב ואם. עם זאת, ברור כי איזהו מכובד המכבד את הבריות, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, ושיננתם לבניך אלו תלמידך. אמנם התייחסות של כבוד מצד ההורים כלפי ילדיהם אינה מתבטאת באותה צורה שהתורה מחייבת את הילדים כלפי הוריהם, אבל היא בהחלט קיימת.

ובעניין התייחסות של כבוד, חז"ל יסדו לנו יסוד גדול: רצונו של אדם זהו כבודו.

לכן, ילד מופנם שאינו אוהב לשתף כל דבר וילד עצמאי שמעדיף לנסות להתמודד לבד, יש מקום לכבד אותו. לכבד אותו זה אומר לכבד אותו כמו שהוא. לכבד את רצונו האישי ולא להפעיל עליו לחץ – בין אם זו בדרך גלויה בין אם זו בדרך סמויה – שישתף אותנו בדברים שרצונו זה לשמור אותם אצלו בפרטיות.

באופן שאולי נשמע אירוני, ייתכן ודווקא כך הילד כן יחליט בסוף לשתף.

קראתי פעם סיפור על מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל. בבין הזמנים של חודש אב הגריש"א היה נוהג לשהות אצל חתנו מרן הגאון רבי עזריאל אויערבך שליט"א בבית וגן. כל יום, הגריש"א היה יוצא להליכה כשאחד מבני המשפחה היה מלווה אותו. קיץ אחד, היו כמה ימים שבני המשפחה לא היו פנויים לכך. ביקשו משכן אם הוא יכול ללוות את הרב לכמה ימים בזמן ההליכה וההוא הסכים.

בשונה מכמעט כל אחד אחר בעולם, השכן הזה לא ניצל את ההזדמנות לשאול שאלות או לדבר על דא ועל הא. הוא פשוט ליווה את הרב בשקט. אחרי כמה ימים, למרבה הפלא, הגריש"א – שהיה נודע כאחד שמודד כל מלה ואף פעם לא מדבר דיבורים מיותרים – התחיל לדבר עם השכן המלווה דברי שיחת חולין. שאל אותו אודותיו, אודות בני משפחתו... לא דיברו בלימוד, אלא הרב פשוט הביע התעניינות בו.

עד כאן המעשה.

עכשיו, בספר שראיתי את הסיפור הזה, מחבר אותו ספר הכניס פרשנות כאילו שזה חלק בלתי נפרד מהמעשה עצמו. בגלל שהרב הרגיש חובת הכרת הטוב כלפי השכן, כך השחיל המחבר, הוא דיבר אתו "דברים בעלמא".

אוקיי. ייתכן. אבל אני אישית הרגשתי אחרת. לי יש פרשנות שונה במעשה הזה עם הגריש"א.

מה שנראה לי הוא כך. הגריש"א הרגיש כי רוב המוחלט של האנשים שהוא פוגש אינם מעוניינים בו ברמה האנושית או אישית. כל אחד והאינטרס שלו. זה צריך פסק הלכה. השני הדרכה. השלישי עצה. הרביעי הכוונה בעניין ציבורי. וכן הלאה. ברור שהעריכו את הרב. ברור שהתייחסו אליו בחרדת קודש.

אבל התעניינות אנושית כנה, זה לא.

פעם, בדרכו הביתה מבית מדרשו אחרי התפילה, כל הקהל כבר שאלו ודיברו את דבריהם וקיבלו מהרב מה שהיו צריכים ורוצים ונשאר רק אדם אחד. היה נראה כי ההוא היה מתאמץ לחשוב על משהו לשאול או לומר אבל המחשבות נתקעו להן. הרב פנה אליו ואמר, ככל הנראה כבדיחה, "נו, תשאל משהו... בעל תשחית...".

סליחה על המשל הגס שאני הולך לומר עכשיו, אבל זה מאוד מחדד את הנקודה. אדם ניגש למכונת שתייה, מכניס את הכסף, בוחר במוצר שהוא רוצה, מקבל את המוצר והולך. נראה לי כי בדיוק כך הרבה אנשים נוטים להתייחס לרבנים גדולים. צריכים משהו, ניגשים, שואלים את שאלתנו, מקבלים את התשובה והולכים. אין כאן שום התעניינות אמיתית ברמה האנושית או אישית.

זה לא כאילו אני מתכוון בדבריי להאשים אף אחד או להטיף כאן דברי מוסר. זה מאוד מובן מטבע הדברים והמצב. ברור כי זה לא צריך להיות ככה ובעצם על כל אחד לראות את האדם שעומד מולו כאדם, לא משנה מי הוא או מה הוא, אבל, בכל זאת, אפשר להבין את זה. ממהרים. יש לחץ. כל אחד מקבל חלון מאוד מצומצם של זמן דיבור... אז, כן, יש נטייה להתייחס אליהם כאל סוג של "מכונת פסק הלכה והדרכה".

אבל השכן ההוא שליווה את הגריש"א לכמה ימים, נראה שהוא הכיר בכך שהרב ככל הנראה היה בטבעו אדם מופנם ושקט, והוא כיבד את הרב באשר הוא. ברמה האנושית ואישית. השכן ההוא לא ניסה לנצל את ההזדמנות כי "איזה חבל... ממש בל תשחית...". הוא התבקש לעשות טובה להרב וכך הוא עשה. לא פחות ולא יותר.

ברור שהגריש"א הרגיש הכרת הטוב כלפי אותו אדם, אבל לא חסר דרכים איך להביע הכרת הטוב. למשל, הרב היה יכול לשלוח לו מתנה. אולי איזה ספר עם הקדשה חתום בחתימת יד קדשו...

אבל דיבורים של התעניינות אנושית ואישית הם ביטוי להתעניינות אנושית ואישית.

קשה לי להאמין שהגריש"א היה מסוגל לעשות "כאילו". בחיים השוטפים, יש לנו המון פעמים ששואלים אחד את השני, "מה שלומך", ועונים, "ברוך השם". לעיתים לא רחוקות, אינטראקציות כאלה ריקות מתוכן. טוב, זה נהפך לסוג של נימוס ודרך ארץ. אין בעיה. אבל כשזה גולש לדברים כמו "במה אתה עוסק, איפה ההורים שלך גרים, וכו'", אם כמה רגעים אחרי המפגש כול המידע הזה בורח לו לגמרי מהראש כי על פי אמת לא הייתה כאן שום התעניינות אמיתית, אז זה אומר שלא התרחשה כאן אלא הצגה בעלמא.

להציג הצגות, לי מאוד קשה להאמין שהגריש"א היה מסוגל לעשות.

לכן, נראה לי כי הגריש"א הרגיש שסוף סוף עומד לידו אדם שבאמת מכבד אותו. רואה אותו ברמה האנושית ואישית. מכיר בתכונותיו האישיות ומכבד אותם באשר הם.

ועם אדם שבאמת רואה אותך ברמה האנושית ומכבד אותך לפי תכונותיך האישיות, זה אדם שאתה מרגיש שאתה רוצה ליצור אתו קשר.

כהורים, יש לנו אחריות כבדה לדאוג לילדינו. יש לנו כל מיני משימות ומטרות שאנו שמים לעצמנו בקשר לילדינו. ובצדק! הרי האחריות היא רצינית! אבל עם כל האחריות הזאת, חשוב להזכיר לעצמנו כי הילד אינו "חפצא של מצווה" שלנו. הילד הוא אדם. אדם אחר עם אופי משלו, תכונות משלו ורצונות משלו.

נכון, מאוד חשוב ליצור סביבה ולבנות קשר שמטפחים ערוץ ישיר ופתוח לשיתוף מחשבות, חוויות ורגשות – הן נעימות והן לא נעימות – אבל זה אמור להתבצע מתוך כבוד אמיתי לכל אחד באשר הוא. מי שאינו רוצה לשתף לא חייב לשתף.

דווקא ממקום הכבוד הזה – התייחסות של רצונו של אדם זהו כבודו – צומחים הסיכויים הגבוהים ביותר שבסוף הילד כן ישתף. כי עם אדם שרואה אותך ברמה האנושית, מכיר בייחודיותך האישית ומכבד את רצונך – ובמיוחד כשמדובר באדם שאוהב אותך באהבה עזה – רק טבעי הוא שתצצה ליצור אתו קשר כן ועמוק ולשתף אותו בעולמך הפנימי.